

Nr 2.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande valkretsindelningen vid landstingsmannaval.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 216 i första kammaren av herr *Mannerskantz*, och nr 349 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Göingegården m. fl. hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande en sådan valkretsindelning vid landstingsmannaval att hela landstingsområdet vid sammanräkning komme att behandlas som en eller eventuellt två valkretsar samt därefter till riksdagen inkomma med förslag i ämnet».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

I fråga om landstingsområdes indelning i valkretsar gälla enligt landstingslagen följande bestämmelser:

För varje valkrets utses — oavsett dess folkmängd — en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 5 000. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets. Vid landstingsområdes indelning i valkretsar skall — med i det följande angivna undantag — iakttagas, att för varje valkrets komma att utses minst 5 och högst 9 landstingsmän. Stad, vars folkmängd utgör minst 15 000, bildar en valkrets. Stad med mindre folkmängd än 15 000 förenas med annan stad eller andra städer eller, då särskilda skäl därtill föranleda, med angränsande landsbygd till en valkrets. I valkrets, som utgöres endast av städer, skall folkmängden uppgå till minst 15 000. Delar av samma stad må icke ingå i olika valkretsar. Valkretsindelningen på landsbygden verkställs, där så lämpligen kan ske, efter domsaga, tingslag eller härad, men eljest efter kommuner. Där bildande av valkrets enligt angivna bestämmelser skulle vålla synnerlig olägenhet, må område med mindre invånarantal utgöra valkrets. Sådan valkrets skall dock — om landsbygd däri ingår — ha en folkmängd av minst 10 000, samt i vad angår landsbygden — utgöras av domsaga eller av ett eller flera tingslag eller härad.

Indelningen i valkretsar jämte antalet landstingsmän, som skall utses för varje valkrets, fastställs av landstinget. Förslag till indelning skall avgivas av länsstyrelsen, sedan landstingsområdets kommuner beretts tillfälle att yttra sig.

I syfte att ernå större proportionell rättvisa vid landstingsmannavalen gjordes år 1926 de redan tidigare för andrakammarvalens vidkommande införda

bestämmelserna om s. k. valteknisk samverkan tillämpliga jämväl å förstnämnda val.

Vid samma års riksdag väcktes förslag med syfte att vid landstingsmannavalen tillförsäkra de olika partierna mandat i förhållande till deras röstetal inom landstingsområdet i dess helhet. Motionen i ämnet avlogs av riksdagen efter hemställan av konstitutionsutskottet, som i sitt utlåtande (nr 23) i ämnet framhöll att de skäl, som talade mot införande av ett utjämningsförfarande vid valen till andra kammaren (jfr utskottets utl. nr 22 samma år) i huvudsak syntes äga giltighet även beträffande de kommunala valen. Detta uttalande skärptes vid behandlingen år 1928 av en motion med motsvarande innehåll. Utskottet framhöll nämligen då (utl. nr 31), att det — liksom år 1926 — funnit de skäl, som talade mot införande av ett utjämningsförfarande vid valen till andra kammaren, i huvudsak äga giltighet, »till och med i högre grad», gentemot införande av ett sådant förfarande vid landstingsmannaval. Riksdagen avskog också ifrågavarande motion.

Motioner med samma syfte väcktes sedermera vid 1935, 1936 och 1937 års riksdagar. Vid samtliga tillfällen avstyrktes de av konstitutionsutskottet samt avlogs av riksdagen. I sitt utlåtande (nr 8) i ämnet sistnämnda år anförde utskottet, att något behov av sådana lagändringar, att ökad proportionalitet möjliggjordes vid dessa val, icke kommit till uttryck inom landstingen själva och icke heller syntes föreligga, — landstingen hade nämligen hittills icke funnit skäl begagna den möjlighet, som enligt landstingslagen förefunnos, att uppdelna landstingsområdena i så litet antal valkretsar som möjligt med högsta möjliga antal landstingsmän i varje.

I motioner vid 1938 års riksdag hemställdes härefter bl. a. om utredning rörande sådana ändringar i landstingslagens bestämmelser om valkretsindelning, att landstingsvalkrets som regel icke borde få göras mindre än att den vore berättigad att välja minst 7 landstingsmän och ej större än att den skulle vara berättigad utse högst 13 landstingsmän. Med anledning härav framhöll utskottet i sitt utlåtande (nr 11) bl. a. att gällande bestämmelser i flertalet fall icke utgjorde hinder för en förstoring av de mindre landstingsvalkretsarna. Under hänvisning tillika till vad utskottet tidigare anfört och med framhållande av att alltfört betydande meningsmotsättningar gjorde sig gällande i frågan, ansåg utskottet tiden icke inne för en ändring av gällande bestämmelser på förevarande område. Utskottet avstyrkte förty motionen. Riksdagen avskog också densamma.

Slutligen har ifrågavarande spörsmål vid 1941 års riksdag ånyo framförts motionsvis. Utskottet avstyrkte även då (utl. nr 19) förslaget under hänvisning till vad utskottet tidigare anfört emot en ändring för det dåvarande av bestämmelserna om landstingsvalkretsarnas storlek. Riksdagen avskog motionerna.

Några nya sakskalet för en framställning i motionernas syfte ha ej anförts i desamma. Med hänsyn härtill anser sig utskottet kunna inskränka sig till att avstyrka bifall till nu föreliggande förslag under hänvisning till sina

tidigare uttalanden i ämnet och med särskilt understrykande av att landstingen hittills i regel ej funnit skäl uppdelat landstingsområdena i så litet antal valkretsar som möjligt med högsta antal landstingsmän i varje; antalet landstingsvalskretsar ökade till och med med fyra från 1942 till 1946 års landstingsmannaval. Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 februari 1948.

På konstitutionsutskottets vägnar:

JONES ERIK ANDERSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Gottfrid Karlsson, Ström*, Karl August Johanson, Elmgren, Björck*, Mattsson, Lindén*, Gustavson och Arrhén; samt

från andra kammaren: herrar Hallén*, Thorell, Pettersson i Norregård, Nordström i Torsby*, von Friesen, Nolin*, Norén, Jonsson i Haverö*, Dickson* och fru Svedberg.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Björck, Gustavson, Arrhén, Thorell, von Friesen, Nolin* och *Dickson*, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte tillstyrka de föreliggande motionerna.
